

Flora- en faunaonderzoek

Beekwoude, Enschede

Eelerwoude

kleurt het landelijk gebied

Flora- en faunaonderzoek

Beekwoude, Enschede

Definitief

Opdrachtgever

Gemeente Enschede
Postbus 20
7500 AA Enschede
T (053) 48 10.00
I www.enschede.nl

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Postbus 53
7470 AB Goor
T (0547) 26 35 15
F (0547) 26 33 15
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P5693
Datum: 14-12-2012
Projectleider: G. Lubbers
Opgesteld: G. Lubbers
Gecontroleerd: V. de Lenne

© Eelerwoude 2012, niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van Eelerwoude bv.
De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrukken

INHOUD

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding en doel	5
1.2	Ligging en begrenzing projectgebied	5
2	HUIDIGE SITUATIE & VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN	8
2.1	Huidige situatie	8
2.2	Voorgenomen ontwikkelingen	9
3	FLORA- EN FAUNAWET	10
3.1	Flora- en faunawet beschermd flora en fauna	10
3.2	Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998	11
3.3	Ecologische Hoofdstructuur	11
4	METHODE	12
4.1	Bureauonderzoek	12
4.2	Veldonderzoek	12
5	ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE	14
5.1	Inleiding	14
5.2	Vleermuizen	14
5.3	Huismus	17
5.4	Overige waarnemingen	20
6	CONCLUSIES EN ADVIES	21
6.1	Flora- en faunawet	21
6.2	Maatregelen voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger	21
6.3	Maatregelen voor huismus	22
6.4	Rekening houden met (broed)vogels	23
6.5	Eindconclusies	23
	LITERATUURLIJST	25
	BIJLAGEN	26

1

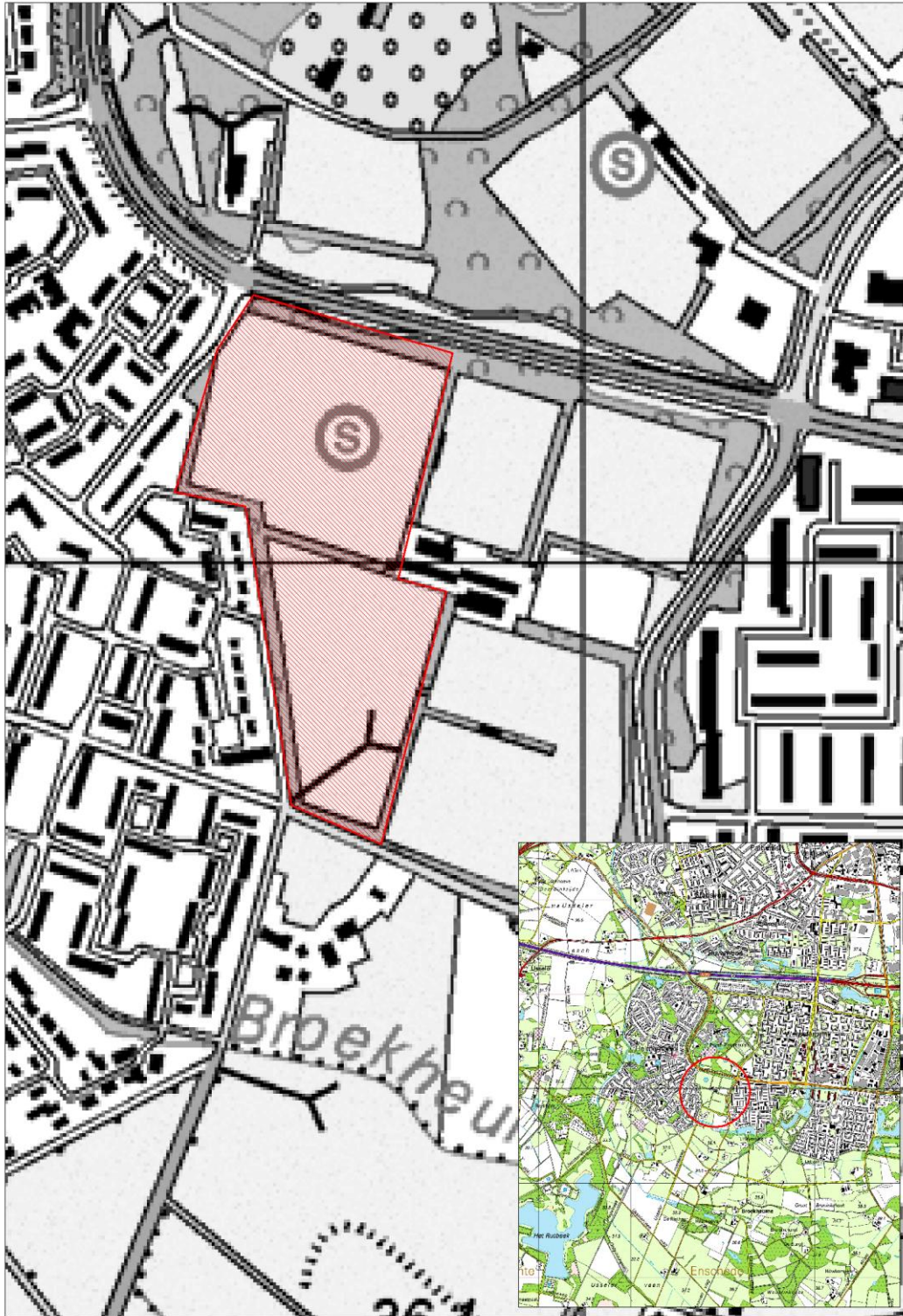
INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

In november 2011 is in opdracht van de gemeente Enschede een verkennend onderzoek ('Quickscan') uitgevoerd in het kader van natuurwetgeving (*Eelerwoude, 2012*). Naar aanleiding van dit verkennende onderzoek werd nader veldonderzoek geadviseerd naar huismus en de groep van vleermuizen. Deze rapportage beschrijft de resultaten van dit nadere onderzoek waarbij de resultaten getoetst worden aan de op dit moment bekende voorgenomen ontwikkelingen van het plangebied en vigerende natuurwetgeving.

1.2 Ligging en begrenzing projectgebied

De projectlocatie ligt aan de zuidzijde van Enschede en grenst aan de noordzijde aan de Broekheurne Ring en aan de zuidzijde aan de Geessinkbraakweg. Figuur 1 geeft een overzicht.

Figuur 1. Ligging en begrenzing projectgebied (rode arcering). De inzet geeft de ligging van het plangebied ten zuiden van Enschede aan (rode cirkel).

1. Noordzijde van het plangebied (situatie juni 2012).

2. Noordzijde van het projectgebied (situatie september 2011).

3. Singel welke het plangebied feitelijk opdeelt in een noordelijk en zuidelijk deel (situatie juni 2012)

4. Sferbeeld van het plangebied (juni 2012)

Figuur 2. Overzicht van het projectgebied.

2

HUIDIGE SITUATIE & VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN

2.1 Huidige situatie

De foto's op de voorgaande pagina en de luchtfoto in figuur 3 geven een impressie van het projectgebied. Het projectgebied bestaat uit een braakliggend terrein van voormalige sportvelden. Het noordelijke deel is sterk verruigd en wordt langs de omliggende wegen omgeven door vrij jonge bosplantsoen en jonge bomen. Het zuidelijke deel is eveneens verruigd en grotendeels in gebruik als gronddepot. Verspreid door het gebied is opgaande beplanting aanwezig in de vorm van vrij jonge zwarte elzen, een rij populieren en een aantal wat oudere eiken. Waterelementen komen niet voor, verlichting is beperkt tot de aangrenzende sportvelden en wegen in de woonwijken rondom.

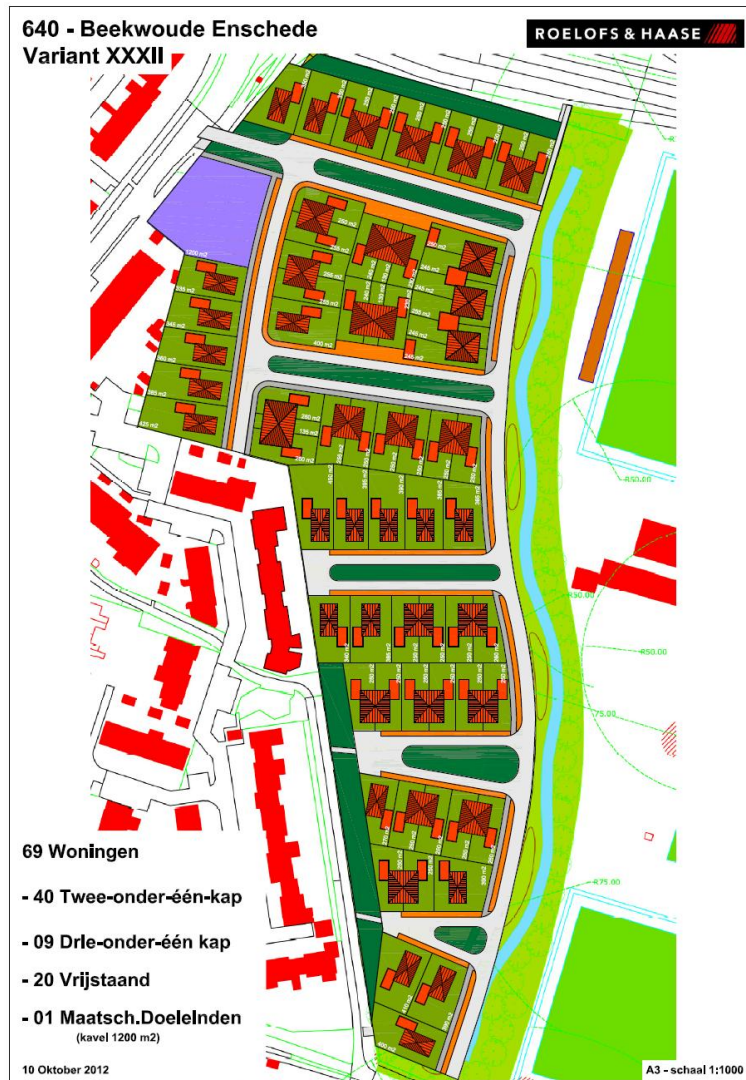

Figuur 3. Ligging projectgebied (Bron: Google Maps, 2012).

2.2 Voorgenomen ontwikkelingen

Binnen het plangebied is voorzien in woningbouw (figuur 4). De singel aan de westzijde van het plangebied blijft deels gehandhaafd, een groot deel van de nu aanwezige beplanting wordt verwijderd. Aan de oostzijde van de nieuwbouwwijk is een retentiegebied geprojecteerd. Over de invulling van deze en andere groenstructuren in de wijk is op dit moment nog niets bekend. Verspreid door de wijk zal naar verwachting straatverlichting worden aangebracht, waardoor de verlichting van het gebied zal toenemen.

Figuur 4. Overzicht van de nieuwe situatie (Bron: Gemeente Enschede, november 2013). Voor een grotere weergave van het kaartbeeld wordt verwezen naar bijlage 1.

3

FLORA- EN FAUNAWET

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een gebiedsgericht (Natuurbeschermingswet 1998 en EHS-beleid) en een soortgericht spoor (Flora- en faunawet). Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving geïmplementeerd.

3.1 Flora- en faunawet beschermd flora en fauna

De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten. De Flora- en faunawet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving.

Onder bepaalde voorwaarden is een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet van toepassing. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. Vogels worden tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora- en faunawet. Voor het aantasten van broedende vogels geldt een zware toets vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, havik, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht en is daarom geen ontheffing nodig. Op deze groep van soorten wordt in dit onderzoek niet uitgebreid ingegaan. Voor een uitgebreide beschrijving en toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar bijlage 2.

3.2 Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze gebieden worden in Nederland op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 beschermd.

Op ruim 6 kilometer afstand ligt het Natura 2000-gebied Aamsveen en op ruim 3 kilometer afstand het Natura 2000-gebied Witte Veen. Gelet op de afstand van de projectlocatie tot beide Natura 2000-gebieden en de aard en omvang van de voorgenomen ontwikkelingen, kunnen negatieve effecten op beide gebieden worden uitgesloten. Een nadere toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt niet noodzakelijk geacht.

3.3 Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De EHS is in provinciale structuurvisies) uitgewerkt. In of in de directe nabijheid van de EHS geldt het 'nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

Binnen of direct rond het projectgebied is geen begrensde EHS aanwezig. Er is geen sprake van significante negatieve effecten op de EHS. Nader onderzoek of nadere toetsing van de plannen aan de EHS wordt niet noodzakelijk geacht.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens, een verkennend veldbezoek op 22 november 2011 en aanvullende veldbezoeken in 2012.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van informatie uit een aantal provinciale en/of regionale verspreidingsatlassen en rapporten. Voor een overzicht van geraadpleegde bronnen verwijzen we u naar de literatuurlijst. Tot slot is de site www.waarneming.nl gecontroleerd op aanvullende waarnemingen uit de periode van 1 januari 2000 tot 26 oktober 2012.

4.2 Veldonderzoek

In aanvulling op het bureauonderzoek zijn in de periode van april tot en met september 2012 een aantal specifieke veldbezoeken uitgevoerd. De aandacht ging uit naar de huismus en vleermuizen.

Het veldonderzoek naar de huismus bestond uit een eenmalig veldbezoek in de namiddag op 27 april. Het veldbezoek heeft zich gericht op het inventariseren van zingende mannetjes in de aan het plangebied grenzende woonwijk. Dit om een indruk te krijgen van de populatiegrootte, het terreingebruik en mogelijke functie van het plangebied als foerageergebied. Daarbij is tevens het projectgebied bezocht.

Het veldwerk naar vleermuizen is uitgevoerd conform het geldende 'Vleermuisprotocol' (versie 2012) en bestond uit 2 veldbezoeken in de kraamperiode op 26 juni (avond) en 9 juli (avond) en 2 veldbezoeken in de baltsperiode op 29 augustus (avond) en 10 september (avond). In afwijking van het protocol is gekozen om geen veldbezoeken uit te voeren in de vroege ochtend. Dit naar aanleiding van een aantalconcentratie van enkele tientallen laatvliegers op 26 juni en het ontbreken van geschikte verblijfplaatsen van deze en andere gebouwbewonende soorten. Het onderzoek heeft zich vooral gericht op het vaststellen van eventuele vliegroutes langs de lijnvormige groenelementen en minder op het vaststellen van mogelijke verblijfplaatsen van boombewonende vleermuissoorten. Avondrondes zijn hiervoor het meest geschikt. De beplanting binnen het plangebied was over het algemeen te jong om een functie te kunnen hebben als vleermuisverblijfplaats.

Het veldonderzoek is uitgevoerd met behulp van bat-detectoren (Petterson D100 en D240x). Tijdens het veldwerk zijn waarnemingen verzameld van andere nachttactieve soorten zoals bijvoorbeeld uilen. Van een aantal vleermuiswaarnemingen zijn geluidsopnames gemaakt en geanalyseerd in het softwareprogramma Batsound.

Het veldwerk is uitgevoerd door de heer G. Lubbers, werkzaam als ecologisch adviseur bij Eelerwoude te Goor. Genoemde persoon heeft een meerjarige ervaring met veldonderzoek naar diverse soortgroepen waaronder broedvogels en vleermuizen. Tijdens de diverse veldbezoeken zijn waarnemingen verzameld van eventuele andere, relevante beschermde soorten.

5

ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE

5.1 Inleiding

In de nu volgende beschrijving van de onderzoeksresultaten en analyse beperken we ons tot de huismus, vleermuizen en enkele bijzondere waarnemingen. Voor een beschrijving en effectenbeoordeling van de overige soorten verwijzen we naar de Quickscan-rapportage uit februari 2012.

5.2 Vleermuizen

5.2.1 Voorkomen en functie

Binnen het projectgebied zijn tenminste vier vleermuissoorten aangetroffen; gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en een niet nader te determineren myoot. Zoals aangegeven in de beschrijving van de onderzoeksmethodiek heeft het veldonderzoek zich vooral gericht op de mogelijke aanwezigheid van vliegroutes langs de lijnvormige groenelementen. Potentiële verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuissoorten ontbreken binnen het plangebied en voor boom(holte)bewonende vleermuizen zijn binnen het plangebied weinig mogelijkheden voorhanden.

Vliegroutes

De singel aan de westzijde van het plangebied blijkt als vliegroute te worden gebruikt door enkele tientallen gewone dwergvleermuizen. 's Avonds vliegen vleermuizen zowel in noordelijke als in zuidelijke richting langs. Vermoed wordt dat de dieren afkomstig zijn van diverse verblijfplaatsen in gebouwen in de omgeving, waarbij een deel van de dieren richting het buitengebied vliegt (in zuidelijke richting) en een deel richting de parkstructuren ten noorden van de Broekheurne Ring (in noordelijke richting).

De laatvliegers vliegen ('s avonds) voornamelijk in noordelijke richting langs. Het gaat om enkele tientallen dieren. Tijdens het veldbezoek op 10 september werden er ook een vijftal laatvliegers langsvliegend in zuidelijke richting waargenomen, mogelijk afkomstig van een verblijfplaats ten noorden het plangebied. Anders dan de dwergvleermuizen oriënteren de laatvliegers zich ogenschijnlijk weinig aan de aanwezige groenstructuren. Zij volgen vooral de kortste vliegroutes, al kiezen ze wel het minst verlichte terreindelen. Bij de overige soorten zijn geen duidelijke trekbewegingen waargenomen of vliegroutes aangetroffen.

Foerageergebied

Het aantal foeragerende gewone dwergvleermuizen dat gebruik maakt van het plangebied is beperkt tot een maximum van 10 exemplaren per avond die gelijktijdig in het gebied foerageren. Tijdens het uitvliegtijdstip tot circa 1 uur na zonsondergang zijn de aantallen wat groter door langsvliegende en korte tijd in het gebied foeragerende dieren. Bij de laatvlieger en rosse vleermuis werden tijdens het eerste veldbezoek op 26 juni grote aantallen foeragerende vleermuizen aangetroffen. Bij de rosse vleermuis ging het om 5 tot 15 gelijktijdig foeragerende dieren op enkele tientallen meters hoogte boven en rond het plangebied. Bij de laatvlieger ging het om 25 tot 30 foeragerende dieren, die kort na het uitvliegen uit een verblijfplaats in de directe omgeving van het plangebied, in het gebied foerageerden. De vleermuizen kwamen zichtbaar af op een concentratie van kleine kevers, die in en rond de beplantingen rondvlogen. In de schemering kwam vanuit het buitengebied ook een boomvalk aangevlogen die eveneens op de kevers ging foerageren. Welke keversoort het betrof kon helaas niet worden achterhaald. De concentratie van foeragerende laatvliegers was mogelijk de oorzaak dat hier tijdens deze avond geen kleine vleermuissoorten werden waargenomen, ook niet langsvliend. De overige avonden foerageerden tot zo'n 5 laatvliegers binnen het plangebied en enkele rosse vleermuizen op forse hoogte hierboven. Op 26 juni werden centraal in het plangebied enkele onbekende 'myoten' waargenomen. Geluidsopnames konden helaas geen uitsluitsel bieden om welke soorten het hier ging. Het meest waarschijnlijk is dat het ging om baardvleermuis of watervleermuis.

Figuur 5. Het plangebied maakt onderdeel uit van een groenstructuur die de bosrijke omgeving ten noorden van de Broekheurne Ring verbindt met het buitengebied ten zuiden van Enschede (Bron: Google Maps, 2012).

Verblijfplaatsen

De verblijfplaats van laatvliegers bevond zich gelet op het vroege uitvliegtijdstip op zeer korte afstand van het plangebied, vermoedelijk in één van de gebouwen op het erf aan de zuidzijde van het plangebied. Gelet op het tijdstip van de waarneming (eind juni) gaat het vermoedelijk om een vrij grote (kraam)kolonie van tenminste 35 vleermuizen.

Ook de waarnemingen van de rosse vleermuizen wijzen op de aanwezigheid van een verblijfplaats in de omgeving van het plangebied. De vleermuizen waren doorgaans vrij vroeg in het gebied aanwezig, maar vlogen al wel op een forse hoogte. Aanwijzingen dat er een verblijfplaats in een boomholte binnen het plangebied aanwezig was, zijn niet verkregen. Dat geldt ook voor de niet nader gedetermineerde myoot.

Van de gewone dwergvleermuis zullen in de aangrenzende woonwijk diverse verblijfplaatsen in gebouwen aanwezig zijn. In de omgeving van het plangebied gaat het vermoedelijk om verblijfplaatsen met kleine aantallen, er werden geen aantalconcentraties aangetroffen.

Baltsende dwergvleermuizen kunnen een belangrijke indicatie geven waar verblijfplaatsen en overwinteringslocaties aanwezig zijn. Er werden echter slechts enkele baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen in de aangrenzende woonwijk.

5.2.2 Effecten en toetsing

De Flora- en faunawet

Alle vleermuissoorten zijn strikt beschermd onder de Flora- en faunawet. Het verjagen, vangen en doden van individuen van vleermuizen, alsmede het verstoren of vernielen van vaste verblijfplaatsen (inclusief hun functionele leefomgeving in de vorm van foerageergebied en vliegroutes) is verboden. Verstoring kan ook optreden door wijzigingen in de verlichting van een gebied.

Vliegroutes en foerageergebied

Van de gewone dwergvleermuis en laatvlieger is bekend dat beide soorten niet bijzonder gevoelig zijn voor verstoring door verlichting, al mijden ze over het algemeen sterk verlichte plaatsen. De huidige vliegroutes van beide soorten liggen aan de achterzijde van de aangrenzende woningen op maximale afstand van de verlichte sportvelden. De keuze voor deze route lijkt bij gewone dwergvleermuis vooral bepaald te worden door de aanwezigheid van een forse, lijnvormige en weinig verlichte groenstructuur. De keuze voor deze route bij laatvlieger lijkt vooral ingegeven door de kortste route in de minst verlichte omgeving. De aan- of afwezigheid van een lijnvormige groenstructuur lijkt bij deze soort minder van belang.

In de nieuwe situatie blijft weliswaar een deel van de singel en daarmee de vliegroute van gewone dwergvleermuis behouden, maar de route loopt vervolgens 'dood' op de woningen en tuinen. Dit geldt in mindere mate ook voor laatvlieger. Voor beide soorten zal (zonder maatregelen) ook verlichting van de woningen, straten en tuinen een barrière gaan vormen. De groenstructuur aan de oostzijde van het plangebied waarin waterretentie is geprojecteerd lijkt voorsnog geen alternatieve vliegroute te vormen. Het element grenst aan de verlichte sportvelden en de invulling van de groenstructuur hier is op dit moment nog onbekend. Het functioneren van de vliegroute(s) kan daarom op basis

van de huidige inrichtingsschets onvoldoende worden gegarandeerd. Daarbij komt dat het achterliggende foerageergebied ten noorden van de Broekheurne Ring niet of onvoldoende kan worden bereikt en gebruikt. Alternatieve foerageergebieden lijken door het ontbreken van vergelijkbare groenzones niet in de omgeving aanwezig (figuur 4). Ook de nieuwe woonwijk vormt geen alternatief foerageergebied, zeker niet de eerste jaren als de nieuwe groenstructuren en tuinen zich nog moeten ontwikkelen.

Het plangebied (b)lijkt in zijn huidige vorm van groot belang voor met name laatvlieger, gelet op het grote aantal foeragerende dieren dat hier in juni is waargenomen. De aantalconcentratie ontstond vermoedelijk door een kortstondige concentratie van kevers waarop de vleermuizen foerageerden. Tijdens de andere avonden werden slechts enkele foeragerende vleermuizen in het gebied vastgesteld. Van een belangrijk foerageergebied dat een essentieel onderdeel uitmaakt van de leefomgeving van laatvlieger is daarom geen sprake. Van de gewone dwergvleermuis werden per avond slechts enkele foeragerende dieren in het plangebied aangetroffen.

Verblijfplaatsen

Effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op verblijfplaatsen van vleermuizen kunnen worden uitgesloten, omdat binnen het plangebied of de directe omgeving geen verblijfplaatsen of aanwijzingen hiertoe zijn vastgesteld.

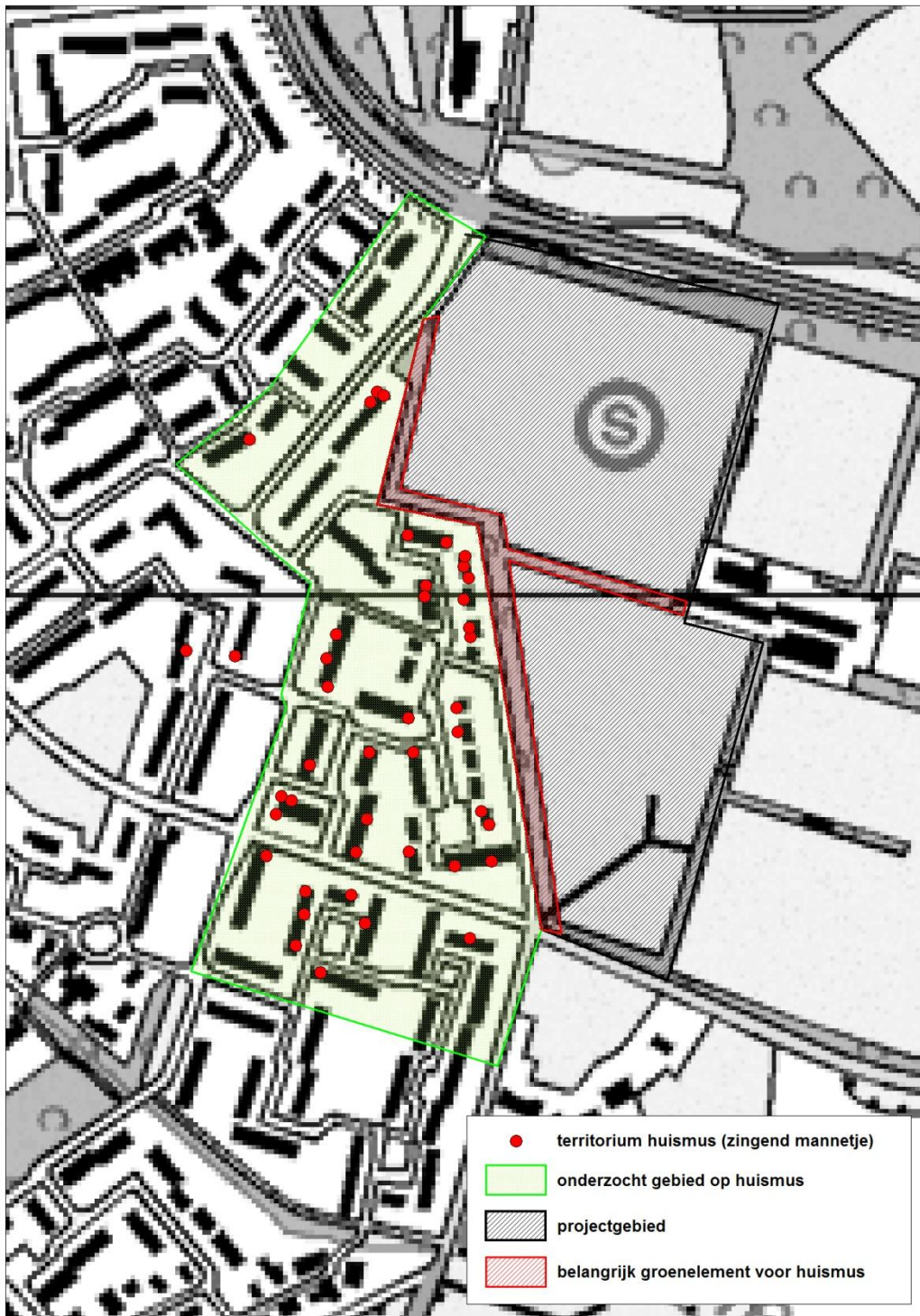
Eindconclusie

Samengevat wordt geconcludeerd dat met de voorgenomen plannen (zonder maatregelen en planaanpassingen) een negatief effect op het functioneren van het leefgebied van gewone dwergvleermuis en laatvlieger ontstaat, omdat de soorten geen gebruik meer kunnen maken van hun vliegroute(s) en alternatieve vliegroutes vooralsnog lijken te ontbreken. Door het dreigende verlies van de vliegroute(s) kan het achterliggende foerageergebied ten noorden van de Broekheurne Ring niet of onvoldoende worden bereikt.

5.3 Huismus

5.3.1 Voorkomen en functie

In de woonwijk grenzend aan de oostzijde van plangebied zijn tenminste 43 territoria van huismus vastgesteld. Het verspreidingsbeeld in figuur 6, dat gebaseerd is op een eenmalig veldbezoek en om die reden zeker niet volledig zal zijn, maakt duidelijk dat op korte afstand van het plangebied een forse populatie van huismus aanwezig is. De brede groensingels tussen het plangebied en de woonwijk blijken een belangrijke functie te hebben als foerageergebied, als dekking en mogelijk (buiten de broedtijd) ook als slaapplek. Huismussen zijn uitgesproken standvogels, die zich meestal niet meer dan enkele honderden meters van de broedplaats verwijderen en in het broedseizoen nog minder ver. In en rond de woonwijk blijkt slechts in beperkte mate structuurbepalend, opgaand groen met voldoende dekking aanwezig. De singel aan de westzijde van de woonwijk (langs de Beekwoudehoek) is smal en op veel plaatsen ontbreekt voldoende dekking door een slecht ontwikkelde struiklaag. De singel tussen het plangebied en de woonwijk is breed, structuurrijk en biedt veel dekking. Om die reden moet de singel zoals aangegeven in figuur 6 worden aangemerkt als een essentieel onderdeel van het functionele leefgebied van de aanwezige populatie huismussen.

Figuur 6. Verspreiding territoria van huismus in april 2012.

Voedsel zoeken de huismussen naar verwachting vooral in de tuinen binnen de woonwijk. Binnen het plangebied zijn alleen in de eerder genoemde singel huismussen aangetroffen, die hier mogelijk ook foerageerden. De braakliggende en verruigde terreindelen binnen het plangebied lijken geen of slechts een beperkte functie te hebben als foerageergebied.

5.3.2 Effecten en ontheffing

De Flora- en faunawet

Broedvogels algemeen

Alle vogelsoorten in Nederland zijn strikt beschermd onder de Flora- en faunawet. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die nesten beschadigen of verstoren. Verstoring kan in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Voor de Flora- en faunawet zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

De huismus

De huismus behoort tot de groep van zgn. 'jaarrond-soorten' (categorie 1 tot 4). De soort maakt jaarrond gebruik van zijn rust- en verblijfplaats, waardoor het uitwijken van verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen ook dan nog kan leiden tot verstoring en daarmee overtreding van de Flora- en faunawet. Evenals bij vleermuizen is bij de huismus ook de functionele leefomgeving beschermd. Zonder deze leefomgeving kan zijn verblijfplaats immers niet functioneren.

Verblijfplaatsen

Uitgesloten kan worden dat binnen het plangebied verblijfplaatsen van huismussen aanwezig zijn. Van eventuele directe, negatieve effecten op verblijfplaatsen is dan ook geen sprake.

Functionele leefomgeving

Zoals aangegeven in de voorgaande paragraaf heeft de aanwezige singel die de begrenzing vormt met de westelijk gelegen woonwijk een belangrijke functie voor de huismussen in deze omgeving (figuur 6). In de nieuwe situatie blijft een deel van deze singel behouden en ingepast, een ander deel verdwijnt. De effecten hiervan op de aangrenzende mussenpopulatie zijn lastig in te schatten, omdat de vogels ook gebruik maken van andere groenstructuren en tuinen in deze woonwijk. Verwacht wordt dat met het nemen van een aantal maatregelen in de nieuwe woonwijk negatieve effecten eenvoudig kunnen worden voorkomen. Het gaat vooral om het aanbieden van nieuwe verblijfplaatsen in combinatie met de aanleg van nieuwe huismusvriendelijke groenstructuren. In hoofdstuk 6 wordt dit nader toegelicht.

5.4 Overige waarnemingen

Op 29 augustus en 10 september werd in de singel langs de woonwijk een roepend wijffe bosuil gehoord. Uit de omgeving van het plangebied zijn meerdere waarnemingen van bosuil bekend (www.waarneming.nl). Of de bosuil ook binnen het plangebied heeft gebroed is niet waarschijnlijk. Waarnemingen tijdens de veldbezoeken in juni en juli ontbreken en geschikte nestplaatsen (boomholten, nestkasten, schuren) zijn ogenschijnlijk niet voorhanden.

Zoals al aangegeven in paragraaf 5.2 werd op 26 juni een foeragerende boomvalk aangetroffen, afkomstig uit het buitengebied ten zuiden van Enschede. De valk kwam doelgericht jagen op de kleine kevers die in grote aantallen rond de singels en ruigten rondvlogen. De iets later gearriveerde laatvliegers trokken zich niets aan van de aanwezig valk en na het invallen van de duisternis vertrok de valk weer richting het buitengebied. Op 9 juli kwam in de avondschemering opnieuw een boomvalk aangevlogen, even later vergezeld door nog twee boomvalken. Ook nu werd er gevoerageerd op kleine kevers. Het aantal van drie vogels doet vermoeden dat het ging om één of twee oudervogels en een jong dier. In deze tijd van het jaar zijn boomvalken namelijk nog territoriaal en het gezamenlijk jagen van de drie dieren doet vermoeden dat het gaat om een 'gezin'. In het kader van de Flora- en faunawet hebben de waarnemingen geen verdere consequenties.

De waarneming van een foeragerende boomvalk op kevers in de avondschemering staat overigens niet op zichzelf. Tijdens een vleermuisonderzoek op de projectlocatie Achterhofweg aan de zuidwestzijde van Enschede (omgeving Usseler Es) werden op 10 juni 2008 twee boomvalken waargenomen. Ook hier foerageerden de vogels op kleine kevers en werd hun foerageergebied na het invallen van de duisternis overgenomen door een concentratie van laatvliegers.

6

CONCLUSIES EN ADVIES

6.1 Flora- en faunawet

Geconcludeerd wordt dat het plangebied een geschikt leefgebied vormt voor diverse beschermde planten- en diersoorten in het kader van de Flora- en faunawet. Het gaat om algemene en licht beschermde soorten zoals zoogdieren en amfibieën, maar ook om een aantal strikt beschermde soorten zoals vogels en vleermuizen.

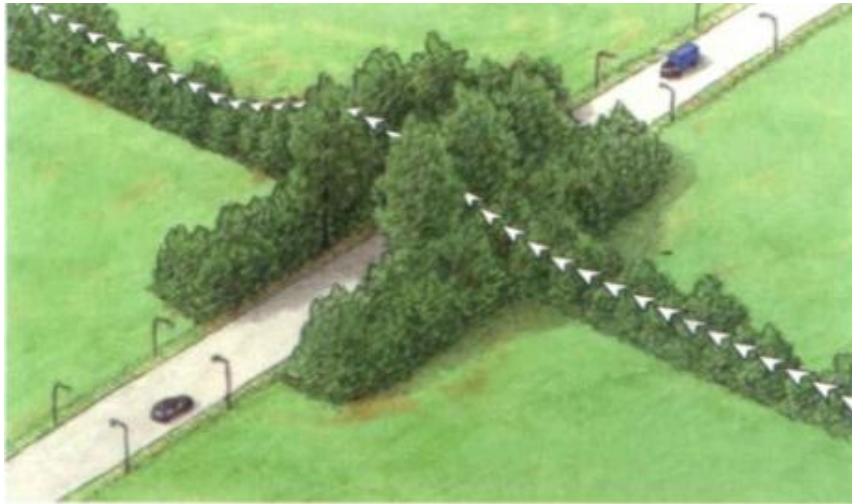
Het nadere onderzoek in deze rapportage heeft zich gericht op vleermuizen en huismus. Er zijn binnen het plangebied geen verblijfplaatsen van deze soorten aangetroffen. Wel maakt het plangebied, en meer specifiek de singels langs de aangrenzende woonwijk, onderdeel uit van de functionele leefomgeving van vleermuizen (gewone dwergvleermuis en laatvlieger) en huismus. Zonder aanpassingen in het ontwerp kan het functioneren van de vliegroutes van beide vleermuissoorten onvoldoende worden gegarandeerd. Ten aanzien van de huismus is de situatie minder duidelijk. Bij de huismus is mogelijk sprake van een aantasting (verkleining) van zijn functionele leefomgeving, door het verdwijnen van een deel van de aanwezige singel en groenstructuren. Om eventuele negatieve effecten op de huismus te voorkomen (en daarmee mogelijke overtreding van de Flora- en faunawet) worden voor deze soort een aantal maatregelen geadviseerd. Bij vleermuizen betreft het geen vrijblijvend advies, maar zijn maatregelen en planaanpassing noodzakelijk, tenzij een ontheffing aangevraagd wordt.

6.2 Maatregelen voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger

In het huidige ontwerp is aan de oostzijde een zone voor waterretentie (wadi) geprojecteerd. Deze zone leent zich in principe goed als vliegroute indien hier een rij met opgaande beplanting (bomen, struiken) in of langs wordt aangeplant en de verlichting van dit element door nieuwe straatverlichting zoveel mogelijk wordt beperkt. Aandachtspunt is wel de aanwezige verlichting van de aangrenzende sportvelden. In de huidige situatie mijden de langsvliegende vleermuizen deze omgeving. De nieuwe vliegroute werkt alleen als ook dit knelpunt wordt aangepakt, bijvoorbeeld door gebruik te maken van strooilichtbeperkende armaturen en meer vleermuisvriendelijke (amberkleurige) verlichting. Mogelijk kan de nieuwe beplanting een deel van de verlichting afschermen. Een betere optie is om de retentiezone te projecteren aan de westzijde van het plangebied, bij voorkeur met behoud van de lijnvormige groenstructuren.

Aandachtspunt is de aantakking van de waterretentiezone en vliegroute bij de Broekheurner Ring. Om verkeerssterfte onder vleermuizen te voorkomen is het belangrijk

dat de vleermuizen op veilige hoogte de weg kruisen. Dit kan eenvoudig door op dit soort plaatsen een zgn. 'hop-over' aan te leggen (figuur 7). Door de dichte groenstructuur worden langsvliegende vleermuizen gedwongen om hoger te gaan vliegen. Belangrijk is dat aan de overzijde van de weg groenstructuren aanwezig zijn waarlangs de vleermuizen verder kunnen vliegen.

Met een hop-over loopt de vliegroute op veilige hoogte over de weg.

Figuur 7 Voorbeeld hop-over voor vleermuizen (Bron: Brochure 'Met Vleermuizen overweg', Rijkswaterstaat).

6.3 Maatregelen voor huismus

Ten aanzien van de huismus wordt geadviseerd om in de nieuwbouwwoningen mogelijkheden aan te bieden voor nestelende huismussen. Dit kan ondermeer door zgn. Vogelvides te plaatsen (figuur 8). Het gebruik van vogelvides past binnen het Nieuwe Bouwbesluit dat per 6 november 2012 van kracht is geworden (http://wetten.overheid.nl/BWBR0030461/geldigheidsdatum_06-11-2012). Meer informatie over vogelvides is beschikbaar op de site van Vogelbescherming Nederland (www.vogelbescherming.nl). Essentieel is dat in de omgeving van de nestlocaties voldoende dekking aanwezig is en blijft in de vorm van dichte bosschages met voldoende voedsel. De huismus maakt vooral gebruik van (half)wintergroene soorten met een dichte structuur zoals beuk (haag), haagbeuk (haag), gewone liguster (haag), hulst, klimop (klimplant), vuurdoorn (klimplant). Dit groen ligt binnen een straal van 100 meter rond de nestplaatsen. Particuliere tuinen maken hier een essentieel onderdeel van uit.

Figuur 8. Voorbeeld van een vogelvide voor de huismus (Bron: Vogelbescherming, Nederland).

6.4 Rekening houden met (broed)vogels

Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Flora- en faunawet een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat versturende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen¹ uitgevoerd mogen worden.

6.5 Eindconclusies

6.5.1 Vleermuizen

Samengevat wordt geconcludeerd dat de voorgenomen plannen in hun huidige vorm leiden tot een aantasting van de functionele leefomgeving van gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Voor beide vleermuissoorten dient, indien geen maatregelen worden getroffen, een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Een ontheffing wordt echter alleen verleend voor in een de wet genoemd belang. Ten aanzien van vleermuizen is alleen het belang e 'dwingende redenen van groot openbaar belang' eventueel bruikbaar. Dit vraagt echter om een uitgebreide beargumentering van dit belang en op voorhand is onzeker of dit belang afdoende kan worden aangetoond. Geadviseerd wordt daarom om maatregelen te nemen die het aanvragen van een ontheffing niet meer noodzakelijk maken, omdat negatieve effecten simpelweg worden voorkomen.

¹ In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 15 maart tot 15 juli.

6.5.2 Huismus

Minder duidelijk zijn de effecten van de ontwikkelingen op de huismus. Hoewel er geen effecten zijn te verwachten op vaste rust- en verblijfplaatsen kan er door het verdwijnen van een aanzienlijk deel van de aanwezige singels sprake zijn van een negatief effect op de leefomgeving. Om aantasting van de leefomgeving te voorkomen, en daarmee mogelijke overtreding van de Flora- en faunawet, wordt geadviseerd om bij de inrichting van de nieuwe woonwijk rekening te houden met de huismus. De in paragraaf 6.3 en in bijlage 3 beschreven maatregelen kunnen eenvoudig worden uitgevoerd en sluiten aan bij de nieuwe denk- en werkwijze binnen de Flora- en faunawet. Door op ontwikkelingslocaties 'standaard' maatregelen te treffen zoals bijvoorbeeld het aanbieden van vogelvides of vleermuiskasten, wordt op voorhand de duurzame instandhouding van de soorten gegarandeerd. Vervolgens kunnen ingewikkelde, tijdrovende en kostenverhogende procedures en maatregelen rond locaties met verblijfplaatsen van deze soorten worden voorkomen, omdat de soorten vooraf al alternatieven zijn aangeboden.

6.5.3 Advies van een ter zake kundige is noodzakelijk

De in de voorgaande paragrafen gepresenteerde maatregelen lijken eenvoudig uitvoerbaar en inpasbaar, maar functioneren alleen als met veel verschillende aspecten rekening wordt gehouden. De maatregelen vragen bovendien om nadere uitwerking en aanvulling. Inzet van een ter zake kundige ecoloog is noodzakelijk om te kunnen garanderen dat de maatregelen ook daadwerkelijk effectief zijn, en overtreding van de Flora- en faunawet wordt voorkomen.

LITERATUURLIJST

- Douma, M., C.P.M. Zoon & A.D. Bode, 2011. *De zoogdieren van Overijssel, leefwijze en verspreiding in de periode 1970 t/m 2010*. Uitgeverij Profiel, Bedum.
- Eelerwoude, 16 december 2008. *Onderzoek Flora- en faunawet Achterhofweg, Enschede, gemeente Enschede*. Eelerwoude, Goor.
- Eelerwoude, 3 september 2009. *Quickscan Flora- en faunawet "Het Brunink, woonvelden 3, 4 en 7" (Enschede), (project 3611)*. Eelerwoude, Goor.
- Eelerwoude, 21 februari 2012. *Quickscan Natuurtoets Beekwoude, Enschede. (project 5500)*. Eelerwoude, Goor.
- Koninklijke Vermande (1999-2009) *Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5*, SDU Uitgeverij, Den Haag
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2004) *501 Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

www.waarneming.nl

www.vogelbescherming.nl

BIJLAGEN

Bijlage 1. Overzicht voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen
(Bron: Gemeente Enschede, november 2012).

640 - Beekwoude Enschede
Variante XXXII

ROELOFS & HAASE

69 Woningen

- 40 Twee-onder-één-kap
- 09 Drie-onder-één kap
- 20 Vrijstaand
- 01 Maatsch.Doeleinden
(kavel 1200 m2)

10 Oktober 2012

A3 - schaal 1:1000

Bijlage 2. Toelichting Flora- en faunawet

Inleiding

Per 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. In deze wet, gepubliceerd op 14 juli 1998 in het Staatsblad 402, is de soortbescherming geregeld van in Nederland inheemse in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet sluit aan op de Europese natuurregelgeving (Natura 2000). De wet is in plaats gekomen voor de Jachtwet, de Vogelwet 1936, de soortenparagraaf uit de Natuurbeschermingswet, de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Deze Europese soortenbescherming heeft met de Flora- en faunawet dus een Nederlandse vertaling gekregen.

Zorgplicht

De Flora- en faunawet gaat over de bescherming van ongeveer 500 planten- en diersoorten, van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij-principe'). Centraal staat hierbij de zorgplicht, wat inhoudt dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving. De wet erkent hierbij de intrinsieke waarde van de in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. Alle soorten hebben een eigen rol in het ecosysteem en dragen bij aan de biodiversiteit. Dat betekent dat voor de wet alle dieren en planten van onvervangbare waarde zijn en dat daar dus zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Het gevolg is onder andere, dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor beschermde dier- of plantensoorten worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten, dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Beschermde soorten

Via de Flora- en faunawet worden de volgende planten- en diersoorten beschermd:

ruim 100 inheemse plantensoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen;

- alle soorten vogels die van nature op het grondgebied van de lidstaten van de EU in het wild voorkomen;
- alle zoogdieren die van nature in Nederland in het wild voorkomen, met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis;
- alle amfibieën en reptielen die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- vissen, en schaal- en schelpdieren voorzover ze niet onder de Visserijwet vallen;
- bepaalde soorten insecten (bijvoorbeeld vlinders, libellen en mieren);

Als beschermde inheemse soort kunnen door middel van algemene maatregel van bestuur worden aangewezen. Het gaat om soorten die van nature in Nederland voorkomen en: die in hun voortbestaan bedreigd of gevaar lopen in hun voortbestaan bedreigd worden; mogelijk in hun voortbestaan bedreigd worden door overmatige benutting en die uit Nederland zijn verdwenen, maar waarvan de kans op terugkeer reëel is.

Verbodsbepalingen

Om de instandhouding van de wettelijk beschermde soorten te waarborgen, moeten negatieve effecten op die instandhouding voorkomen worden. Welke negatieve effecten dat precies zijn, kan niet in een lijst opgesomd worden. Dat is afhankelijk van soort, locatie en aard van de ingreep. Om die bescherming toch enigszins concreet te maken, zijn een aantal voor planten en dieren

schadelijke handelingen als verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet opgenomen. De belangrijkste artikelen zijn:

- Artikel 8: het is verboden beschermde planten te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9: het is verboden beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10: het is verboden beschermde dieren opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11: het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12: het is verboden eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Bij werkzaamheden waarbij een schadelijk effect optreedt voor beschermde soorten, is een ontheffing of vrijstelling nodig op de in de wet gestelde verbodsbepalingen (artikel 8 tot en met 18). In artikel 75 van de Flora- en faunawet wordt de mogelijkheid geboden om ontheffing aan te vragen op de verbodsbepalingen. De bevoegdheid om een ontheffing te verlenen in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet ligt bij de Staatssecretaris van Economische Zaken. Een aanvraag tot ontheffing kan worden ingediend bij Dienst Regelingen van het Ministerie van Economische Zaken. Bij de ontheffingverlening gelden, afhankelijk van de status van de soort, verschillende voorwaarden waaraan voldoen moet worden. Onderscheid wordt gemaakt in een lichte toets en een uitgebreide toets.

De **lichte toets** geldt voor algemene soorten en overige soorten (categorie 1 en 2; zie vrijstelling). De lichte toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding).

De **uitgebreide toets** geldt voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen, voor soorten van bijlage 1 AMvB artikel 75 en voor beschermde vogelsoorten (categorie 3; zie vrijstelling). De uitgebreide toets houdt in dat:

- de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding) en
- er geen alternatief is voor de activiteiten en
- er sprake is van groot maatschappelijk belang (zoals volksgezondheid, openbare veiligheid et cetera) en
- de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat er sprake is van zorgvuldig handelen.

Vrijstelling

In het *'Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen'*, ook wel AMvB artikel 75 genoemd, zijn (onder andere) een aantal wijzigingen rondom ontheffingen en vrijstellingen beschreven. In het kort houdt de wijziging in dat niet altijd meer een ontheffing noodzakelijk is.

De vrijstellingsregeling bevat vrijstellingen voor activiteiten die vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud (ook in landbouw en bosbouw),
- bestendig gebruik en
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen. Hierbij is onderscheid gemaakt in drie categorieën, waarin soorten zijn ingedeeld op basis van zeldzaamheid en kwetsbaarheid.

Tabel 1 – Algemene soorten

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als de werkzaamheden of activiteiten vallen onder de hierboven beschreven activiteiten, dan geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht.

Tabel 2 – Overige soorten

Deze soorten genieten een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden of activiteiten zoals hierboven beschreven én indien gehandeld wordt volgens een, door de Staatssecretaris van EL&I, goedgekeurde gedragscode. Indien niet gewerkt wordt volgens een gedragscode, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets.

Tabel 3 – Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 AMvB artikel 75

Deze soorten genieten de zwaarste bescherming. Ook al is sprake van werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan hangt het van de precieze aard van de werkzaamheden af of een vrijstelling met gedragscode geldt, of een ontheffing noodzakelijk is. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt altijd dat voor deze soorten een ontheffing moet worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de uitgebreide toets.

Vogels

Vogelsoorten zijn niet opgenomen in de hierboven genoemde categorieën. Voor verstoring van vogels en vogelnesten wordt geen ontheffing verleend voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en niet voor dwingende redenen van openbaar belang. Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid. Buiten het broedseizoen mogen de nestplaatsen, zonder ontheffing, worden verstoord. Daarbij geldt geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli. Van een (beperkt) aantal vogels is de nestplaats jaarrond beschermd. Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het gehele seizoen:

1. Nesten die binnen en buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
3. Nesten van vogels die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Nesten die niet het hele jaar door zijn beschermd in de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermd vogelnesten' worden de volgende soorten aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd. Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Mitigatie

Negatieve effecten en daarmee een ontheffingsaanvraag kunnen worden voorkomen door vooraf gaand aan het project mitigerende (= verzachtende) maatregelen op te stellen en uit te voeren. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort.

Bijlage 3. Factsheet huismus

(Bron: www.vogelbescherming.nl, 2012).

HUISMUS

Steden en dorpen voor vogels en mensen

Vogelbescherming Nederland

Een wereld zonder vogels is als een bos zonder bomen. Vogels maken deel uit van de gehele leefgemeenschap op aarde. Van de 10.000 vogelsoorten wereldwijd is maar liefst één vijfde bedreigd. In Nederland staan 78 soorten op de Rode Lijst. Vogelbescherming komt op voor vogels en hun leefgebieden en draagt zo bij aan het behoud van de natuur en een leefbare wereld. Voor vogels en mensen.

Vogels en de verstedelijking

De beleving van vogels is gelukkig niet iets exclusiefs voor de natuur. Vogels leven ook in de nabijheid van mensen. Op en rond boerderijen bijvoorbeeld, maar ook in steden en dorpen. Soorten als huismus en gierzwaluw zijn zelfs sterk aan de bebouwde omgeving gebonden. Vogelbescherming maakt werk van een stedelijke

omgeving waar het voor vogels en mensen goed toeven is. Samen met iedereen die de leefomgeving een warm hart toedraagt. Want een stad of dorp zonder vogels is een levenloze stad!

Factsheet

Vogelbescherming wil het enthousiasme voor een vogelvriendelijke leefomgeving breed uitdragen en de betrokkenheid daarbij van mensen stimuleren. Want de leefomgeving maken we samen! Vogelbescherming heeft daarvoor een gevarieerd voorlichtingsaanbod en divers informatiemateriaal. Zoals deze factsheets, met basisinformatie over vogelsoorten en hoe we hun leefomgeving in stad of dorp kunnen verbeteren. Daarnaast zijn er in diverse gemeenten Stadsvogeladviseurs actief. Zij staan de bij de stedelijke inrichting betrokken partijen met raad en daad bij.

FOTO: RUIJ VAN BELSKOM

Tekst: Yvonne Stokman, Angela Nagel, Ely Boedjes, Vormgeving: Joël Bonnet, Eindredactie: Vogelbescherming Nederland

Kijk voor meer informatie op www.stadsvogels.nl

Voedsel

- Volwassen mussen: vooral zaden (meer dan 90%), bessen, bloemknoppen en insecten. Graag broodkruimels!
- Jongen: in de eerste twee weken voornamelijk insecten zoals vliegen, muggen, bladluizen, rupsen en zelfs spinnen. Daarna als volwassen mus.

Nestgelegenheid

- Huismussen broeden in holtes en nisjes, soms in dichte struiken. Nest wordt gemaakt onder dakpannen en in gaten en kieren van gebouwen. Ook wel in boomholtes en nestkasten.
- Beetje slordig nest van takjes, stro, veertjes, pluusjes en dierenharen.
- In de winter wordt het nest als slaapplek gebruikt.
- Huismussen broeden in kleine tot middelgrote kolonies.

Broedseizoen

- Van april tot september, 2 tot 3 legfels.
- Per broedsel 4 tot 6 eieren.
- Broedduur 12 tot 14 dagen.
- Jongen vliegen na 14 tot 16 dagen uit.

Bijzonderheden

- Sinds 1980 is het aantal huismussen in ons land gehalveerd. Huidige schatting: 500.000-1.000.000 paartjes.
- Mussen zijn sociale vogels. Eten, een zandbad nemen en slapen doen ze samen.
- Mussen kennen ook een sociale balts waarbij meerdere mannetjes achter één vrouwtje aanzitten.
- Bij de huismussen in een kolonie gaat de broedtijd gelijk op.
- Nestplaatsen van huismussen zijn het jaar rond beschermd.
- De huismus staat op de Nederlandse Rode lijst als gevoelige soort.

De ideale huismusomgeving

- Groene struiken, hagen of gevelbegroeiing als schuilplaats en voor insecten.
- Inheemse zaadrijke gewassen zoals straatgras.
- Ruim aanbod nestgelegenheid.
- Continu voedsel in directe omgeving.
- Water om te drinken en te badderen.
- Zanderige plekjes voor een zandbad (tegen parasieten in verenpak).

Een handje helpen

- Er zijn diverse mogelijkheden om nestgelegenheid te creëren.
- Vogelvide achter de onderste rij dakpannen.
- Bij renovatie of nieuwbouw van huizen: neem contact op met de opdrachtgever voor het installeren van vogelvides.
- Nestkasten (mussen leven sociaal, dus meerdere kasten).
- Mussenflat (een grote nestkast met meerdere nestplekken).
- Zorg voor een compleet habitat op een klein oppervlak. Zijn alle elementen uit de ideale mussenomgeving aanwezig? Alleen nestplaatsen aanbieden is niet voldoende.
- Neem voor wijkgerichte maatregelen contact op met een Stadsvogeladviseur van Vogelbescherming Nederland.

Meer informatie

www.vogelvide.nl

Brochure: Meer vogels in de tuin (Vogelbescherming Nederland).

Boek: Stadsvogels. Bouwen, beleven, beschermen (Tirion).

Vogelbescherming
NEDERLAND

Huismus

